

Parlament d'En Jaume Marfany a l'obertura del 23è Simposi d'Arenys de Munt

Autor: Jaume Marfany

Data de publicació: 29-10-2025

Pronunciat divendres, 22 de novembre del 2024.

L'any 1910, apareixia el recull Pensaments i aforismes del pensador i literat alemany Johan Wolfgang Goethe, traduït per Joan Maragall. En un dels aforismes, Goethe deia: "No tot el que se'ns presenta com a Història realment ha passat... i el que va succeir en realitat no va succeir de la manera que se'ns presenta".

Aquest pensament de l'escriptor alemany el podem aplicar perfectament a una part important de la Història i la literatura catalanes, sobretot a partir del segle XV. Els qui sou avui aquí i els qui seguim habitualment els articles, les conferències i les investigacions de l'Institut Nova Història som del tot conscients de la manipulació, de l'adulteració i de la censura de molts dels documents pels interessos polítics i religiosos dels poders de l'època.

Durant segles, la Història de Catalunya ha estat silenciada, perseguida, segrestada i reescrita. La Inquisició i el Consell Reial tenien una missió molt clara: vetllar, d'una banda, per la rectitud i puresa de la fe catòlica i de la religiositat més intransigent; de l'altra, per la ideologia de l'Estat: "Un rey, una ley, una lengua, una fe".

El 1624, el Conde Duque de Olivares va escriure per a Felipe IV el Gran Memorial. El paràgraf clau era: "Tenga V. M. por el negocio más importante de su Monarquía, el hacerse Rey de España; quiero decir, Señor, que no se contente V. M. con ser rey de Portugal, de Aragón, Valencia, Conde de Barcelona, sino que trabaje y piense con consejo mudado y secreto por reducir estos reinos de que se compone España, al estilo y leyes de Castilla sin ninguna diferencia, que si V. M. lo alcanza, será el Príncipe más poderoso del mundo".

El regne de Castella, en el seu afany imperialista i en la construcció de la Gran Castella que han acabat denominat Espanya, és el gran responsable, a través de les eines de què històricament ha disposat, de desaparició de llibres, de

canvis, modificacions, manipulacions i reescriptures.

Per tal de reflexionar sobre aquestes veritats amagades, he escollit l'anomenada "Descoberta d'Amèrica" en general i, en particular, de quin port van salpar aquelles primeres naus.

Hi ha molts altres temes. Per exemple: Catalunya, segons els nostres enemics, no ha sigut mai un regne ni ha tingut mai reis, sinó que sempre hem format part del Reino de Aragón. El Tirant lo Blanc va ser tinguda per una obra castellana fins que a finals del segle XIX se'n van trobar dos exemplars en català. Les gestes catalanes, sobretot en el món naval dels segles XV al XVII, no han existit mai, ans al contrari: han estat protagonitzades per Castella.

Anem a l'anomenat "Descobriment". Si busquem en una enciclopèdia la frase "Descubrimiento de América", hi trobarem una explicació que, més o menys, dirà: "Acontecimiento histórico que comenzó con la llegada a América el 12 de octubre de 1492 de una expedición capitaneada por Cristóbal Colón por mandato de los reyes Isabel y Fernando de Castilla y Aragón, que había partido del puerto andaluz de Palos dos meses y nueve días antes".

Tots sabem que la tesi mantinguda fins ara que En Colom era genovès, d'origen humil, nascut en una família molt modesta, ha quedat ja definitivament arraconada a través de la ciència moderna. Tot i així, encara es resisteixen a dir que era de nació catalana malgrat que la seva catalanitat ha estat defensada per més de 60 historiadors al llarg dels anys.

Com hem dit abans, la historiografia oficial ens diu que había partido del puerto andaluz de Palos. Aquesta Història oficial, com ja sabeu, va començar a trontollar definitivament en els seus fonaments quan la investigadora Eva Sans, del Cercle Català d'Història, va localitzar un albarà de la Cort de la Batllia del Castell de Pals a l'Arxiu de la Corona d'Aragó de Barcelona. El manuscrit, de 1406, demostra que Joan Abril, batlle de Pals, atorga a N'Antoni Vinyals, patró de llagut de Palamós, acta notarial per "haver carregat en el port de Pals una saca de farina" que ha de descarregar a Barcelona. Això certifica que a la vila reial de Pals es realitzaven transaccions navals.

Aquesta descoberta reforçava la tesi, que havien estat sostenint diversos investigadors, que era que les naus mai no van sortir d'un imaginat Palos de Moguer, sinó que en realitat van partir de la població empordanesa de Pals. Fins i tot ens podem arribar a plantejar si Palos de Moguer ha existit mai, ja el Palos de la Frontera de Huelva no es correspon amb la població fortificada i vila de nobles que apareix en les cròniques.

Els partidaris de la Història oficial han estat també anys dient que a Pals no hi ha hagut mai port. Contràriament, i des de fa uns quants anys, investigadors com En Jordi Bilbeny han mantingut que hi ha referències del port de Pals des del segle X fins al XVIII i que apareixen en textos que documenten ràtzies d'àrabs que desembarcaven a Pals i baixaven cap a Barcelona. També existeixen múltiples gravats on apareixen embarcacions que fondejaven enfront de la platja: "No era un port artificial ni hi havia cap escullera. Els vaixells hi ancoraven".

Albert Fortuny ens diu que "al segle XV no hi havia un port tal i com l'entenem ara. Els vaixells varaven davant la platja; segurament hi havia una barca que anava i tornava a buscar els tripulants, hi havia aigua i menjar, el taller d'aixa, pescadors i, segurament, una taverna. Ara bé, la primera dada és que la platja de Pals s'anomena el Grau. Tots els topònims amb la denominació de grau es corresponen a un mateix patró: un port, al davant o dins d'una albufera, aiguamolls, estany o desembocadura d'un riu, que era un bon lloc per resguardar les naus."

Fortuny va trobar, al Monestir de Poblet, un plànol de Catalunya del 1720 que havia fet En Josep Aparici per encàrrec de Felip V. Entre altres detalls, s'hi pot veure la torre Mora de Pals, que es troba a uns tres-cents metres de la costa. Aquesta petita torre sempre es troba en els graus com a punt de referència per ajudar els navegants a l'hora de localitzar l'entrada del port natural. I a la platja de Pals també hi trobem, encara avui, aquesta torre.

En Fortuny també ha pogut contrastar aquestes dades. Ho ha fet observant els plànols actuals de Pals de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, que hi ha a internet; superposant el mapa topogràfic i el geològic, s'hi poden veure molt bé les imatges del subsol i on eren els sediments salins, resta de l'antiga entrada del mar fins a un pas més estret que arribava fins al Molí de Pals, que representen perfectament on era el port de Pals.

Existeix un estudi de recerca i investigació històrica, promoguda pel Cercle Català d'Història, i dut a terme per l'Eva Sans i En Narcís Subirana, que evidencia l'existència d'un Port, nascut al segle XIII, i una vila de Pals molt diferent de la coneguda fins ara, amb tradició marinera i moviments de vaixells de tot el món.

Complementant tots aquests treballs, En Toni Saura, investigador de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya, va realitzar un exhaustiu treball de comparació entre la vila citada com a Palos de Moguer en els gravats de principis del

segle XVI i la vila de Pals. Els resultats són espectaculars i deixen poc espai per al dubte. Podeu veure'n el programa que vam fer conjuntament amb En Víctor Cucurull i En Toni Saura i que vam titular "Palos de Moguer o Pals d'Empordà?"

Documents, mapes, història, llegendes... Tot ens condueix a una altra de les veritats amagades.

Serveixi aquesta modesta exposició sobre el Port de Pals per reflexionar sobre els evidents silencis i les veritats amagades, tergiversades o manipulades per fer invisible el passat de la gran nació catalana.

"La Història l'escriuen els vencedors" és una frase molt coneguda que alguns atribueixen a George Orwell i altres a Winston Churchill. Blai Bonet, el poeta mallorquí clau en la renovació poètica a la Mallorca de postguerra, en els primers versos del seu poema "Retrat i autoretrat", hi diu: "Els vencedors són els que escriuen la Història./ És forçós, doncs, que hi hagi una altra Història".

Deixeu-me que acabi amb dues citacions. La primera, de l'escriptor i historiador Xavier Díez, en referència al documental de TVE sobre En Colom emès recentment, escriu: "Allò que em sembla particularment interessant no és tant la catalanitat de l'explorador com la segona part de la tesi: que la història oficial va tergiversar a fons els fets concrets a fi de reivindicar la primacia castellana (a còpia d'esborrar la participació catalana en qualsevol afer de transcendència) i establir així un monopoli de l'explotació de les Índies, de la mateixa manera que assegurar l'hegemonia castellana en la desigual unió dinàstica del segle XV. La realitat és que els obstacles que, encara avui, sotmet l'Estat a la consulta de documents i fonts de l'era moderna i contemporània, fa que tot plegat resulti més que sospitós. En qualsevol cas, sí que és constatable un esforç deliberat de les diverses autoritats que han monopolitzat el poder espanyol des de l'infeliç matrimoni entre el comte de Barcelona Ferran (allò "d'Aragó" era un títol menor, i una manera d'invisibilitzar la condició estatal de Catalunya) i Isabel de Castella per apartar i marginalitzar qualsevol que no fos castellà de la gestió dels afers públics".

La segona, de Jordi Bilbeny: "Si la Història l'han escrita els vencedors, és que nosaltres no l'hem escrita. Nosaltres, pel cap baix, només hem tingut accés a les fonts historiogràfiques que els vencedors han escrit i ens han deixat consultar".

Com deia l'arquitecte estatunidenc Frank Wrigth: "La veritat pot arribar a amagar-se. Mai, mai, però, no s'extingirà".

Jaume Marfany

Arenys de Munt, 22 de novembre del 2024.